

ZNANSTVENO UTEMELJEN I METODIČKI RELEVANTAN SVEUČILIŠNI UDŽBENIK O USMENOJ KNJIŽEVNOSTI ISTRE I HRVATSKOG PRIMORJA – ZNAČAJAN PRILOG PROUČAVANJU ZAVIČAJNE KNJIŽEVNOSTI

Vjekoslava Jurdana: „Raširila jela na daleko grane. Usmene pjesme Istre i Hrvatskog primorja u zrcalu današnjih zapisa i suvremene studentske recepcije“. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Sveučilište Jurja Dobrile. Pula, 2025.

Vjekoslava Jurdana, redovita profesorica na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, višestruko nagrađivana znanstvenica i nastavnica, čiji su znanstveno-nastavni interesi usmjereni proučavanju, valorizaciji i implementaciji zavičajne, istarske književne baštine u nastavni proces, objavila je znanstveno utemeljeni sveučilišni udžbenik „Raširila jela na daleko grane. Usmene pjesme Istre i Hrvatskog primorja u zrcalu današnjih zapisa i suvremene studentske recepcije“. U knjizi se autorica, sukladno svojim ranijim istraživačkim interesima, bavi književno-teorijskom interpretacijom usmenih pjesama Istre i Hrvatskog primorja te primjenom teorije recepcije u književnom odgoju i obrazovanju studenata Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, nudeći budućim odgojiteljicama niz zanimljivih strategija interakcije djece s usmenim književnim tekstovima. Knjigu je recenziralo četvero znanstveno-nastavnih stručnjaka s različitih visokoobrazovnih institucija u Hrvatskoj: troje filologa (prof. dr. sc. Robert Bacalja i prof. dr.

sc. Katarina Ivon sa Sveučilišta u Zadru, prof. dr. sc. Vladimira Velički sa Sveučilišta u Zagrebu) i muzikologinja (prof. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin sa Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli).

Knjiga sadrži 112 stranica i koncipirana je kroz tri cjeline: uvodnu te dva razvidno komplementarna poglavlja: prvo čini autoričin znanstveni opis odabrane građe, a drugo recepcijsko-studentski osvrti, uključujući i likovne radove proizišle iz metodičkog iskustva stvaralačke visokoobrazovne nastave. Riječ je, dakle, o knjizi u čijem se metodološkom okviru kombinira filološka književno-teorijska analiza s hvalevrijednom analizom metodičkih pristupa zavičajnim sadržajima u visokom obrazovanju. U uvodnom dijelu („Umjesto uvoda: u potrazi za usmenom književnom baštinom Istre i Hrvatskog primorja“) autorica obrazlaže svoja metodološka uporišta, donoseći pregled ranijih istraživanja bogate istarske književne baštine koje je započelo, prema riječima autorice, u drugoj polovici 19. stoljeća. Prikupljene zbirke istarskih narodnih pjesama, posebice zbirka „Zelena mala

dumbrava“, koju je priredio Radovan Tadej, usmjerile su autoričina istraživanja na uže primorsko, bakarsko zavičajno područje – mjesto Zlobin, slijedom čega su u fokusu njezina književno-teorijskog i metodičkog rada ušle upravo pjesme čiji se postanak veže uz zlobinsku kulturnu povijest, podcrtavajući značaj zavičaja kao polazišta književnog susreta s predškolskim djetetom. Postavljajući konkretna problemska pitanja o tome kako odgojitelji i učitelji mogu uspješno njegovati usmenu književnu baštinu kroz interakciju s djecom, prelazeći s pukog opisa građe na metodološki konkretizirane strategije rada s djecom, autorica je osmislila metodički model praktične interakcije djeteta s tekstem, proizišao iz metodičkih načela o afirmaciji zavičajne nastave i teorije recepcije.

U drugom dijelu knjige „Rasla jela“ Vjekoslava Jurdana sveobuhvatno interpretira osam reprezentativnih usmeno-književnih zlobinskih pjesama (*Turkinjica konja jaše, Rasla jela pokraj Sarajeva, Zelena mala dumbrava, Oj, jelin pase, Sinoć spazih na zapadu, Trideset momaka kroz goru jahaše, Majko od ljubavi, Divojka junaku*), fokusirajući se na tematsko-motivsku, kompozicijsku, jezičnu i melodijsko-ritmičnu analizu, uzimajući u obzir komparativni pristup pri interpretaciji usmenoknjiževnih inačica. Uvidom u cjelokupan usmeni opus zlobinske književne baštine, autorica potvrđuje prevlast lirskih nad epskim pjesmama, podcrtavajući njihovu sažetost, konciznost, ali i značenjsku slojevitost usmjerenu na iskazivanje snažnih emocija, međuljudskih odnosa, doživljaja i pogleda na svijet. Ujedno, potvrđuje činjenicu da su se mnoge pjesme izvodile pjevajući (tarankanje), posebice prigodničarske (svatovske, posleničke). Uz prevlast baladične forme i usmenoknjiževne romance, u tematskom smislu određene ljubavnim motivima, zanimljivo je autoričino detektiranje posebne varijante bratsko-sestrinske

ljubavi realizirane kao oblik incestuoznog odnosa. Kao posebnu skupinu pjesama autorica izdvaja šaljive/podrugljive pjesme – rugalice, koje su uz lirsku intonaciju, obilježene i epskim karakterom, a ljubavna je tema, kao što autorica navodi, često bila u fokusu šaljivih pjesama. Jezično-stilskom analizom zlobinskih pjesama autorica potvrđuje njihovu stilsku dotjeranost, birani jezik, prevlast čakavice ikavsko-ekavskog refleksa jata, ali i otvorenost književnim i kulturnim sadržajima te jezičnim nadslojavanjima drugih dijalekata, štokavskoga i kajkavskoga narječja, s nizom leksičkih posuđenica, crkvenoslavizama i turcizama. Potvrđujući literarnost jezika zlobinskih usmenih pjesama, autorica u jezičnom smislu posebno podcrtava slikovitost i metaforiku umjetničkog izraza ukazujući istovremeno na njihovu zavičajnost i univerzalnost usmjerenu namjeri približavanja usmene zavičajne poezije suvremenom recipijentu. Upravo je tome posvećen treći dio knjige naslovljen kao „Studentski osvrti na pjesme iz zelene male dumbrave“ sačinjen od tridesetak studentskih tekstova motiviranih zlobinskim usmenim pjesmama, uključujući vizualne tehnike rada te kreativne studentske osvrte s prijedlozima za rad s djecom. Riječ je o radovima proisteklima iz kolegija Usmena zavičajna baština, kojega je autorica osmislila u okviru izbornog modula, naslanjajući ga na sadržaje kolegija iz dječje književnosti. Takav spoj akademske analize i kreativnog rada sa studentima predstavlja inovativnu metodičku vrijednost začetu u znanstvenim radovima prof. Dragutina Rosandića usmjerjenima afirmaciji načela zavičajnosti u nastavi. S obzirom na činjenicu da Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli obrazuje buduće odgojitelje i učitelje razredne nastave, autorica je uočila temeljnu važnost u potrebi upoznavanja studenata, budućih odgojitelja i učitelja, sa zavičajnom baštinom

tijekom studiranja kako bi je mogli prenositi budućim generacijama. Zahvaljujući iznimno predanom znanstvenom i nastavnom angažmanu prof. Vjekoslave Jurdane, ovom je knjigom zapravo realiziran i prvi udžbenik usmene zavičajne baštine

u Istri i Hrvatskom primorju. Osim toga, ova knjiga je i svojevrsni poticaj institucionalizaciji zavičajne nastave i usmene baštine kroz sve obrazovne razine — od predškolske do visokoškolske u čemu se iščitava njena šira pedagoška i društvena uloga.

dr. sc. Sanja Vrcić-Mataija